

УДК 378.147: 004

**ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ON-LINE-НАВЧАННІ****Майнаєв Ф. Я.**

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Україна,  
Харків

*У статті розглядаються можливості застосування Twitter і ВКонтакте в навчальному процесі вищої школи. Визначено фактори позитивних і негативних впливів соціальних мереж на навчання студентів вищих навчальних закладів. Як негативні впливи соціальних мереж на їх користувачів названо відволікання від реальних справ, можливість стресу та втоми, поверхове сприйняття інформації, ризик залежності та синдрому дефіциту уваги. До позитивних впливів віднесено можливість швидкого отримання консультації, поштовх до саморозвитку, сприяння самореалізації, удосконалення навичок чітко й лаконічно висловлювати думку, формування самоідентичності особистості. Ефективність застосування соціальних мереж у навчанні досягається через залучення до групової роботи над навчальним проектом, надання індивідуальних і групових консультацій, неформальне спілкування студентів із викладачами, обговорення дискусійних фахових проблем, педагогічний супровід наукової діяльності студентів.*

*Ключові слова: дидактичний потенціал, змішана модель навчання, інтернет-комунікація, соціальні мережі, принцип соціальної присутності.*

*Mainaev F. Y. Social Networks usage in online study/ H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ukraine, Kharkiv*

*In the article possibilities of using the Twitter and V Kontakte in the educational process of higher school is examined. The factors of positive and negative effects of social networks on studying the students of higher educational institutions. As the negative impacts of social networks on their users called distraction from real cases, the ability to stress and weariness, superficial perception of information, the risk of addiction and attention deficit disorder. To the positive impacts attributed the possibility of quick consultation, impulse for self-development, promotion of self-fulfillment, improvement of skills of clearly and laconically express the idea, forming of individual identity. The effectiveness of social networks usage in education is achieved through the engaging to the work in group on educational project, providing the individual and group*

*consultations, informal communication of students with teachers, professional discussion of controversial issues, pedagogical support of students research activities.*

*Key words: didactic potential, mixed model of education, internet communication, social networks, the principle of social presence.*

**Вступ.** Інтернет став невід’ємною частиною життєдіяльності людини. За статистичними даними Міжнародної спілки електрозв’язку, на 26.03.2016 користувачами цієї глобальної інформаційної мережі є 3,2 млрд. осіб, що становить 44 % від загальної кількості населення Земної кулі. При цьому проникнення Інтернету найвищого рівня досягло у Європі – 75%, у Північній і Південній Америці – 66%, у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону – 45%, у Африці – майже 20% [6].

Одним із найпопулярніших сервісів, здатних утримувати увагу значної частини інтернет-аудиторії, є соціальні мережі. За словником SEO, це – співтовариство користувачів Інтернету, об’єднаних за певною ознакою на базі певного WEB-сайту, особливістю якого є те, що його контент наповнюється самими учасниками. Виникнення віртуальної взаємодії в межах соціальної мережі фактично є історичною відповіддю на появу комунікаційного надлишку.

Аналіз праць, у яких здійснено історичний огляд появи соціальних мереж, дозволяє виділити основні етапи їх розвитку (див. табл. 1)

**Таблиця 1**

**Розвиток соціальних мереж**

<b>Роки</b>	<b>Значеннєві події в інформаційній мережі Інтернет</b>
1995	запуск американського порталу Classmates.com – першого аналогу соціальної мережі в Інтернеті
1997	поява SixDegrees – одного з перших сервісів, що дозволяв користувачам створювати власні профілі й переглядати профілі інших користувачів, запрошувати друзів і здійснювати їх пошук, організовувати нові групи
1999	створення Бредом Фіцпатриком LiveJournal
2002	розробка Джонатаном Абрамсомом сайту Friendster, призначеного для пошуку нових друзів для спілкування
2003	запуск Ридом Хоффманом соціальної мережі LinkedIn, орієнтованої на ділових людей і створення ними ділових контактів; поява мережі MySpace, яка вирізнялася багатофункціональністю:

	можливістю створювати персональні профілі й налаштовувати їх зовнішній вигляд, організовувати спільноти, розміщувати фотографії, відеоролики, аудіозаписи
2004	заснування Марком Цукербергом соціальної мережі Facebook
2005	поява мережі «Мой Круг», орієнтованої на пошук однокласників, однокурсників, колег
2006	запуск Джеком Дорсі проекту Twitter; поява двох великих соціальних мереж «Однокласники», «ВКонтакте»
2007	запуск компанією Mail.ru проекту «Мой Мир»
2011	запуск соціальної мережі Google +

За даними дослідницького ресурсу Ebizmba, найбільшої популярності серед користувачів набули Facebook, Twitter, LinkedIn, щомісячні показники яких на 1.04.2016 становили 1 млрд. 100 млн., 310 млн., 255 млн. осіб відповідно. Серед соціальних мереж, що виникли на пострадянському просторі, найбільш відвідуваними є ВКонтакте й Ask.fm [7].

Створивши серед користувачів ефект ейфорії від участі у віртуальному спілкуванні заради участі на початку свого виникнення, сучасні соціальні мережі стали необхідним інструментом у всіх сферах людської життєдіяльності. Протягом останніх п'яти років міжнародна наукова спільнота в галузі педагогіки активно розглядає можливості використання соціальних мереж в освіті:

1) як інструмент для реклами вищих навчальних закладів. За даними досліджень Массачусетського університету, мають свої офіційні сторінки у Facebook 98 % вищих навчальних закладів США, у Twitter – 86 %, у LinkedIn – 47 % [1]. Для привертання уваги потенційних студентів вищі розміщують відомості про викладачів, успіхи студентів, серії лекцій із певних дисциплін. При цьому 95 % вищих навчальних закладів вважає свій досвід у цьому питанні цілком успішним;

2) як платформа для курсів on-line. Так, на думку дослідників проблем on-line-навчання Джоани Дюнпал і Патріка Ловенталя, дієвим інструментом для розв'язання певних навчальних завдань, є саме соціальні мережі, зокрема Twitter. За допомогою 140 символів і менше користувачі цієї мережі в реальному часі обмінюються ідеями й ресурсами, задають питання й отримують на них відповіді, при цьому обмін інформацією є миттєвим [2]. Учені відзначають такі переваги використання Twitter у навчальних цілях:

- обмеженість у використанні символів для висловлення думки сприяє удосконаленню навичок студентів писати чітко й лаконічно;
- оскільки обмін інформацією є відкритим, призначеним для широкої аудиторії, це привчає користувачів до відповідальності при написанні повідомлень, зарання продумувати, які ідеї можуть стати публічними, а які повинні залишатися прихованими;
- можливість миттєвого отримання відповіді на питання дозволяє студентам своєчасно вирішувати проблеми, пов'язані зі змістом навчального матеріалу, що певною мірою допомагає уникнути подальших труднощів у навчанні;
- використання студентами та викладачами Twitter не пов'язано із системою управління навчанням і не обмежується часовими рамками навчальних семестрів, що дозволяє надавати студентам консультації як академічно, так і професійно й по закінченню курсу навчання.

Найважливішою умовою ефективного використання Twitter у on-line-навчанні, Дж. Дюнпал і П. Ловенталь вважають дотримання принципу присутності, розробленого Чикерингом і Гамсоном на основі огляду наукової літератури за 50 років. В основу принципу покладено тезу – людина істота соціальна. Тому студенти потребують постійної взаємодії з викладачами, їх емоційної оцінки навчальної діяльності, побудови у віртуальному світі навчальної моделі «обличчям до обличчя», тобто потребують соціальної присутності (когнітивної або навчальної);

3) як спосіб створення навчального мережевого контенту. Цьому, на думку Г. Можасової та А. Феценка, сприяє застосування у віртуальних навчальних групах технологій форумів і Wiki, що стимулює самостійну пізнавальну діяльність [5, с.175].

Можливості застосування не вичерпуються описаним досвідом, хоча він може бути корисним й при організації навчання засобами розповсюдженої в Україні мережі ВКонтакте.

**Метою статті** є розглянути можливості застосування соціальних мереж, зокрема ВКонтакте в навчальній діяльності студентів вищих навчальних закладів.

**Виклад основного матеріалу статті.** Користувачами соціальних мереж є переважно особи 16-25 років. Так, за дослідженням, проведеним Yandex, українські користувачі соціальної мережі ВКонтакте в такій віковій категорії склали 42% від загальної кількості [4]. Найактивнішим користувачем соціальних мереж є студентська аудиторія, яка утворює спільноти або групи за фахом навчання в

межах ВКонтакті, Twitter, Facebook. Привабливість соціальних мереж для молоді, на нашу думку, зумовлюється низкою причин:

- ідентифікація користувача не передбачає перевірки достовірності введених даних, що провокує до їх приховування та створення власного образу, що виношується на рівні підсвідомості;
- можливість побачити, хто в даний момент перебуває в мережі, дозволяє залежно від цього вступити з ним у діалог;
- під час інтернет-комунікації користувачі залишаються невидимими один для одного, що примушує їх моделювати образ уявного співрозмовника та власний віртуальний образ;
- спілкування є вільним, неформальним, а також відбувається в комфортних і безпечних для користувача умовах у зручний для нього час.

У той же час загальновідомо, що соціальні мережі можуть негативно впливати на користувачів:

1) віртуальне спілкування відволікає від реальних справ, у тому числі й від тих, що пов'язані з навчанням. Професор П. Кірхнер із Нідерландів провів дослідження, у якому взяли участь 219 осіб віком від 19 до 54 років. Ученим було виявлено, що оцінки студентів, які готуються до занять за комп'ютером, не від'єднуючись від соціальної мережі, у середньому на 20% нижчі за навчальні результати звичайних студентів, які не проводять час у Facebook [3];

2) занадто часте перебування в мережі, що супроводжується інтенсивним сплеском емоцій і бажанням відчувати їх знову, може спричинити ризик залежності, який негативно впливає на психіку;

3) безперервний інформаційний потік або його втрата може викликати втому та стрес;

4) швидке отримання невеликої за обсягом різноманітної інформації може спричинити синдром дефіциту уваги – здатності тривалий час утримувати на чомусь увагу;

5) поверхове сприйняття великого об'єму інформації, бажання якнайшвидше відредагувати на неї позбавляє мозок повноцінної діяльності, що може призвести до зниження інтелекту.

Попри перераховані ризики, соціальні мережі не можна заборонити, як не можна силоміць обмежити перебування в них користувачів, натомість стрімкий розвиток інформаційних-комунікаційних технологій, імовірно, зумовить появу в

майбутньому більш удосконаленого інтернет-середовища для віртуального спілкування. Тому, на нашу думку, єдиний шлях протистояти негативним впливам соціальних мереж – використовувати їх дидактичний потенціал.

Призначення соціальних мереж не обмежується лише розважальною функцією. Зареєстровані користувачі обмінюються інформацією (текстовими повідомленнями, фото, аудіоматеріалами, посиланнями на певні джерела). Процес обміну інформації є двостороннім, оскільки користувачі як передають інформацію (виконують функцію комунікатора), так і її отримують (є реципієнтами). Таким чином, соціальні мережі спрямовані також на реалізацію комунікаційної й інформаційної функцій. Включення в обговорення певного кола подій, з'ясування точки зору інших користувачів примушує чітко сформулювати власну позицію, що в кінцевому результаті сприяє самоідентичності особистості. Оскільки окремі користувачі розміщують у мережах і результати своєї праці (картини, малюнки, поетичні твори, відеоролики тощо), то це сприяє їх самореалізації та спонукає до саморозвитку. Аналіз спільнот одногрупників студентів історичного факультету Луганського національного університету ім. Т.Г. Шевченка й історичного факультету Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди за 2010-2015 н.р. показав, що соціальна мережа ВКонтакте використовувалася студентами-істориками з метою:

1) вирішення пов'язаних із навчанням організаційних питань (уточнення розкладу навчальних занять і місця їх проведення, розповсюдження інформації про зміни в розкладі або проведення заходів);

2) обміну навчальними матеріалами, корисними посиланнями, питаннями, що виносяться на семінарські заняття й модульні контрольні роботи;

3) дискусії щодо питань, прямо чи опосередковано пов'язаних із фахом (суперечливі історичні факти, проблеми педагогічної практики, суспільно-політичні події);

4) обговорення історичної, політичної, філософської літератури, фахових статей або розміщення посилань на них із стислим коментарем;

5) координація дій щодо виконання спільного навчального завдання.

Необхідно також зазначити, що активними користувачами соціальних мереж є викладачі вищих навчальних закладів, що також дозволяє їм реалізувати навчальні цілі. Так, окремими викладачами історичного факультету Луганського національного університету ім. Т. Г. Шевченка соціальна мережа ВКонтакте

використовувалася для індивідуальної консультації студентів щодо написання наукових робіт, зокрема із соціології.

Застосування соціальних мереж у навчанні не обмежується лише використанням їх у on-line-навчанні, а може бути ефективними також при організації змішаної моделі навчання (blended learning), що передбачає поєднання аудиторного й on-line навчання.

Ефективність використання соціальних мереж у навчанні, на нашу думку, досягається через

- неформальне спілкування студентів із викладачем (викладачами), що забезпечує особистісно компетентнісний підхід у навчанні;
- застосування різноманітних форм діяльності, зокрема спровокованої викладачем дискусії, пов'язаної з навчальним матеріалом або з майбутньою фаховою діяльністю;
- залучення до групової роботи над навчальним проектом;
- надання індивідуальних і групових навчальних консультацій, зокрема під час проходження педагогічної практики;
- педагогічний супровід роботи студентів над науковими, курсовими й дипломними роботами тощо.

**Висновки.** Застосування соціальних мереж в освітніх цілях має бути цілеспрямованим керованим процесом, який передбачає взаємодію студентів і викладачів у режимі on-line. Соціальні мережі не є універсальним засобом on-line-навчання, однак можливість їх використання має ураховуватися при розробці дидактичних умов якісного навчання студентів.

### **Література:**

1. Barnes N. *Social Media Adoption Soars as Higher-Ed Experiments and Reevaluates Its Use of New Communications Tools*/N. Barnes, A. Lescault. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://sncre.org/sites/default/files/higherEd.pdf>
2. Dunlap J. C. *Tweeting the Night Away: Using Twitter to Enhance Social Presence*/J. C. Dunlap, P. R. Lowenthal//*Information Systems Education*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: [http://www.fp.ucalgary.ca/macLachlan/EDER\\_679.06\\_Fall\\_2009/tweeting\\_the\\_nigh\\_away.pdf](http://www.fp.ucalgary.ca/macLachlan/EDER_679.06_Fall_2009/tweeting_the_nigh_away.pdf)

3. *Негативний вплив соціальних мереж на успішність//Український національний портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.aratta-ukraine.com/news\\_ua.php?id=11408](http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=11408)*
4. *Мінченко О. Українці в соціальних мережах: нове дослідження від Яндекс/ О. Мінченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://watcher.com.ua/2014/08/21/ukrayintsi-v-sotsialnyh-merezhah-nove-doslidzhennya-vid-yandeksa/>*
5. *Можаяева Г. В. Использование виртуальных социальных сетей в обучении студентов-гуманитариев/ Г. В. Можаяева, А. В. Фещенко [Текст] // Информационные ресурсы, технологии и модели реконструкции исторических процессов и явлений: материалы междунар. научн. конф. – М.: МГУ, 2010. – С.174-175*
6. *Пользователи интернета в мире. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: [http://www.bizhit.ru/index/polzovateli\\_interneta\\_v\\_mire/0-404](http://www.bizhit.ru/index/polzovateli_interneta_v_mire/0-404)*
7. *Top 15 Most Popular Social Networking Sites. – [Електронний ресурс]. – Режим джерела: <http://www.ebizmba.com/articles/social-networking-websites>*

**References:**

1. *Barnes N. Social Media Adoption Soars as Higher-Ed Experiments and Reevaluates Its Use of New Communications Tools/ N. Barnes, A. Lescault. –Available at: <http://sncr.org/sites/default/files/higherEd.pdf>*
2. *Dunlap J. C. Tweeting the Night Away: Using Twitter to Enhance Social Presence/ J. C. Dunlap, P. R. Lowenthal// Information Systems Education. – Available at:[http://www.fp.ucalgary.ca/maclachlan/EDER\\_679.06\\_Fall\\_2009/tweeting\\_the\\_nigh\\_a\\_way.pdf](http://www.fp.ucalgary.ca/maclachlan/EDER_679.06_Fall_2009/tweeting_the_nigh_a_way.pdf)*
3. *Nehatyvnyi vplyv sotsialnykh merezh na uspishnist//Ukrainskyi natsionalnyi portal. – Available at: [http://www.aratta-ukraine.com/news\\_ua.php?id=11408](http://www.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=11408)*
4. *Minchenko O. Ukraintsi v sotsialnykh merezhakh: nove doslidzhennia vid Yandeksu/O. Minchenko. – Available at: <http://watcher.com.ua/2014/08/21/ukrayintsi-v-sotsialnyh-merezhah-nove-doslidzhennya-vid-yandeksa/>*
5. *Mozhaeva H. V. Yspolzovanye vrytualnykh sotsyalnykh setei v obuchenyy studentov-humanytaryev/ H. V. Mozhaeva, A. V. Feshchenko [Tekst] // Ynformatsyonnye resursy, tekhnolohyy y modely rekonstruktsyy ystorycheskykh protsessov y yavlenyi: materyaly mezhdunar. nauchn. konf. – М.: MHU, 2010. – S.174-175*

6. *Polzovateli ynterneta v myre.* – Available at: [http://www.bizhit.ru/index/polzovateli\\_interneta\\_v\\_mire/0-404](http://www.bizhit.ru/index/polzovateli_interneta_v_mire/0-404)

7. *Top 15 Most Popular Social Networking Sites.* – Available at:<http://www.ebizmba.com/articles/social-networking-websites>